

v sebi, da bi se mu priznalo mesto, ki sodi onim, od katerih zavisi bodočnost in sreča narodova. Tak delavec, ki je vse svoje življenje verno in vdano stal v službi naroda v poslednjih vojaških vrstah, ni dospel ne na ugledu ne na plači na ono stopnjo, na kateri je n. pr. pravnik po enoletnem ali dvoletnem službovanju.

Učiteljstvo srednjih šol zahteva tako tudi povišanje plače, in to s polnim pravom. Ni dežele v monarhiji, najbrž je ni na vsem svetu, kjer bi učitelji srednjih šol bili tako slabo plačani kakor pri nas. A kaj je z ljudskošolskim učiteljem v monarhiji? Evo, plačilne šeme vseh dežel v monarhiji! Iz nje se vidi, da so ljudski učitelji v Hrvaški in Sloveniji najslabše plačani v vsi monarhiji in najbrž tudi na vsem svetu. Učitelj srednjih šol potrebuje za svojo izobrazbo, mislim ono, ki ga usposoblja za službo, 16 let, a ljudski učitelj 12 let. Tedaj tri četrtine toliko kakor profesor. Prvi mora služiti 30, drugi 40 let. Ljudski učitelj, ki je v vsem, a največ v zahtevanjih skromen, bi se zadovoljil s tremi četrtinami sedanjih pričetnih plač učiteljev srednjih šol, ker bi mu temeljna plača po tem ključu bila 675 gld. Profesor dobi koncem 30. leta službe 1900 gld. plače in s tem gre v pokoj, a ljudski učitelj bi s tri četrtine te plače, kar bi bilo 1425 gld., šel šele s 40. leti službe v pokoj. Ako bi ta ključ dali pod lupo najučenejšega pravika, bi ga moral odobriti, ker je pravilen, a kar se mene tiče, bi želel, da se tako ali vsaj na tej podlagi uredi naše plače zakonitim putem.

Sedaj se mi je še na kratko pomniti zakona iz l. 1874., in naj bo dopuščeno, da ga primerjam z onim iz l. 1888. Čim se je Krajina pričela razoroževati in utelešati materni deželi, je trebalo urediti raznovrstne odnose v domovini. V vsem krajiškem področju je temeljna plača 350 gld. a provincijal je stal nekaj bolje, ker so bile šole razvrščene v različne plačilne razrede s 400, 500, 600 in 700 gld. Tedaj v vsem področju, na katero se je sedaj šolski zakon raztrgal, je bilo pravzaprav pet plačilnih razredov s temeljno plačo 350, 400, 500, 600 in 700 gld. S šolskim zakonom iz l. 1888. so hoteli plače unificirati s tem, da so povsod uvedli temeljno plačo 400 gld. Vzeli so enim, da so dali drugim. Na oko izgleda to pravilno, vendar temelji taka praksa na jako pogubnem načelu, ki spominja na komunizem. Pri tem sta oba trpela, oni, ki so mu dali, in oni, ki so mu vzeli. Ali petnajst polnih let, kar je ta zakon uveden, nam je doneslo groznih razočaranj, ter nas vsako novo odkritje uveri, kako je ta zakon deloval „in peius“, namesto „in melius“, on nam je odvzel mnoge udobnosti, kar nam je prvi zjamčil. Ta stran tega zakona je živo predočena v peticiji na visoki sabor, tedaj preostaja meni le malo besedi.

Vzemimo samo 50 šol v vsi deželi, ki so bili razvrščene v plačilne razrede, pa recimo, da je novi zakon vsaki teh šol povprečno vzel samo 100 gld. To je na leto 5000 gld., kar bi zneslo v teh petnajstih letih 75.000 gld. To vsoto je odvzel novi zakon učiteljstvu, četudi je to pokrito z navidezno v pokojnino nevštevšo doplačo po 60, 100, 200, in 300 gld. Ako bi pravomočnost zakona ne zjamčevala dobljenih pravic, bi človek niti tožiti ne mogel. Ali taka praksa, kjer se z enim zakonom jemlje ono, kar se je z drugim zjamčilo, more človeku vzeti celo vero v samo moč postave. Nedavno je priredil v klubu naših učiteljev vrli učenjak predavanje o „pravu“. Pričel je tako-le: Vi me pitate: što je pravo? Iskreno mi je priznati, da bi mi mileje bilo, da me pitate: Što nije pravo? *) Razpravljajoč lepo o evoluciji prava, je

*) Tako bi se po vsi pravici lahko vprašali tudi pri nas! Ured.

dodal, da pravo nedostaje kontinuitet vrednosti. A to n. pr. znači: Kar je bilo sinoči pravo, danes ni več. In ravno to se obistini, kadar primerjamo prava, ki nam jih je zjamčil zakon iz l. 1874. z onimi, ki nam jih je odvzel zakon iz l. 1888. In jaz završujem: To tedaj ni pravo! (Burno odobravanje.)

Dopisi.

Kranjsko.

Izza kranjsko-štajerske meje. Pretečeno leto sva se napotila s tovarišem sosedom na Štajersko, da obiščemo dva ondi kot nadučitelja službujoča sošolca. Pri prvem sva ostala en dan. Ogledala sva si lepo novo šolsko stavbo, v kateri ima on krasno stanovanje, ob šoli velik vrt in prostorno telovadnico. Drugi, ki stane tudi v primeroma jako velikem šolskem poslopju, je rekel, deželni šolski svet je ukazal šolo razširiti, šolsko poslopje pa povsem prenoviti. Ogledala sva si, četudi le od zunaj, mnogo drugih šolskih poslopij. Korakajoč nazaj proti Celju, sva primerjala kranjsko ljudsko šolstvo s štajerskim. Tu večinoma prav krasne šolske stavbe, pri nas, posebno ob štajerski meji, samo poslopja, ki so izrasla iz starih mežnarij. Tam samo dvo, tro ali večrazrednic, pri nas le enorazrednice in zasilne šole. Kako velika krivica se godi učiteljstvu, ko nekateri čitajoč po slovenskem časopisu, da je kranjsko ljudsko šolstvo na jako nizki stopnji, če ne najslabše v Avstriji, zvali vso krivdo na učiteljstvo, kakor bi ono ne storilo svojih dolžnosti! Ali naj mar en sam učitelj ali celo mežnar stori toliko kakor dva ali več učiteljev? Ali naj mar kranjski učitelj doseže v 6 letih tisto, kar drugod v 8? Ponavljalnih šol ne štejem. Saj mi mora pritrditi vsak, kdor ima kaj izkušnje, da je to nekaka ceklja pri šolstvu, v kateri nikoli ne bomo dosegli pravih uspehov, pa če naredimo še tako lepe podrobne učne načrte, zakaj ravno v 12., 13. in 14. letu dobi otrok pravi razum in nekoliko pojma, zakaj se uči, in mi ga pahnemo iz šole.

Tovariš je rekel: „Žal mi je, da v svojih mlajših letih nisem prosil za službo na Štajerskem.“ — „Meni še bolj,“ sem mu odgovoril, „ker mi je bila tam služba že podeljena, a odpovedal sem se z ozirom, da mi je bila v istem času podeljena tudi služba na Kranjskem. In kaj imam od tega, da sem se odpovedal? 400 do 600 kron manjšo plačo in da ne morem doseči niti tistega, kar je vsakemu voditelju zjamčeno v § 5. dež. zakona z dne 29. nov. 1890. l., to je svoje kleti.“ Tovariš mi je svetoval, naj se pritožim na c. kr. okrajni šolski svet. Slušal sem ga. Naredil pritožbo na okr. š. svet, v kateri sem omenil, da nimam, četudi sem na tej šoli voditelj že 15. leto, še sedaj svoje kleti, in da mi je v kleti dveh gostačev odmerjen prostorček 2m², dalje da je v šolski sobi, ki je le nekaj nad 2 m visoka, prevelika tema, naštel še nekaj drugih pomanjkljivosti in da se krajni šolski svet upira omenjeno napraviti, oziroma popraviti. Odgovor sem prejel takoj in sicer: Den instehend angeführten Bedürfnissen kann mit Rücksicht auf die Armut der eingeschulten Gemeinden nur nach und nach Rechnung getragen werden. Tedaj uboštvo je vzrok, da občina oziroma cela župnija ni v teku 15 let postavila šolskega poslopja in tudi ne nabrala vinarja v ta namen. Koliko se je v tem času izdalo že najemnine! Popravila se je nekemu posestniku hiša, da jo je prepustil za šolo, postavilo lepo enonadstropno hišo za mežnarijo, kjer je sedaj nastanjena šola, sezidati se je morala občinska ječa, dasiravno se je temu upiral občinski odbor.

Za take stvari mora imeti ljudstvo denar, za šolo seve je preubožno in če nam danes cerkveno predstojništvo odpove stanovanje, bomo učili čez dve leti na planem, ker se pogodba glasi proti dveletni odpovedi. Da se ne bo mislilo, da govorim le pro domo in da vsak lahko vidi, kako slabo je šolstvo na severovzhodni strani dežele naj omenim, da je pol ure od fare, v kateri je okrog 150 šolodolžnih otrok in po stari kranjski navadi zasilna šola, šolsko poslopje pa lesena koliba, o kateri se je nekdo izrazil, da bi vsak kmet ne zaprl vanjo prav rad svojih prasat. Ko sem pred nekaj časa vprašal gospoda, ki poučuje na ondolni zasilni šoli, ako imajo že nove pljuvalnike, mi je odgovoril: seveda najnovejšega sistema. Pri nas v šolski sobi je tlak jako slab, ima dosti lukenj in otroci skozi te luknje pljujejo v klet in varni smo vsakega okuževanja. V tej fari je dovoljena enorazrednica, kupljen tudi svet, kjer naj bi se stavila šola, nabranega je tudi blizu 2000 gld., a vendar z zgradbo še odlašajo. Sveta se je kupilo celih 200². Na tem naj stoji šola, okrog nje šolski vrt in ako le mogoče telovadišče. Posestniki v tej občini so prav imoviti, a vendar še trpe take razmere.

Proti jugu imam soseda oddaljenega eno uro. Dobrega četrstoletja je služil v tem kraju tovariš. Prosil je večkrat da bi se mu popravilo malo nezdravo stanovanje. Krajni šolski svet je imel za vse njegove prošnje gluha ušesa. Prosil je drugod za službe. Nič dobil. Ker se ga ni uslišalo ne doma, ne v Ljubljani, se ga je usmilil Bog, ter ga po dolgem, voljnem trpljenju poklical k sebi. Čez 8 mesecev pride na njegovo mesto mlad tovariš. V tako stanovanje ni hotel iti, umreti je za mladega človeka prezgodaj, pobrati svoja kopita in oditi tudi ne gre, zato je ves čas rajši stanoval v gostilnici. Krčmar stanovanja ne more dati zastoj. Učitelj se ga brani plačati, ravno tako tudi krajni šolski svet. Kdo naj tedaj plača stanovanje? Učitelj, gotovo ne, saj že komaj diha s 70 kronami, ki jih dobiva kot mesečno plačo, temveč krajni šolski svet, ki še nikdar ni izpolnil dolžnosti napram učitelju. Povedalo bi se lahko še marsikaj o tukajšnjih šolskih zadevah. A že iz tega je razvidno kako klaverno so te razmere ravno ob meji proti Štajerskem, katera dežela ima tako krasno razvito šolstvo. Izdalo se je tekom enega leta mnogo odredb glede kranjskega šolstva. Vse te odredbe so prav pikro zadele le učiteljstvo. Sedaj prosimo še nekaj odredb, ki bodo zadele šolo vzdržujoče faktorje in od katerih bi tudi učiteljstvo imelo kak hasek. Na ta način bi Kranjsko i na vnanje pokazalo, da noče zaostajati za drugimi deželami in drugi deželani bi ne imeli več povoda, norčevati se iz naših šolskih kolib. —ar.

Društveni vestnik.

Kranjsko.

Občni zbor „Društva v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem“ bo v četrtek, dne 10. septembra 1903. dopoldne ob 9. uri v II. mestni deški šoli na Cojzovi cesti v Ljubljani. Ob 8. uri tiha sveta maša pri sv. Jakobu. Dnevni red: 1. Ogovor načelnika. 2. Tajnikovo poročilo. 3. Blagajnikovo poročilo. 4. Poročilo pregledovalcev društvenega računa in proračuna. 5. Nepotrjena društvena pravila. 6. Posamezni nasveti, o katerih je vsaj 8 dni prej odboru naznaniti. 7. Volitev prvonamestnika, blagajnika in 7 odbornikov, od katerih stanuje $\frac{2}{3}$ v Ljubljani ali v bližnji okolici (§ 22.) ter 3 pregledovalcev računa zunaj odbora.

Odbor.

Občni zbor „Narodne šole“, društva v podporo slov. ljudskemu šolstvu, bo v četrtek, dne 10. septembra 1903. l. dopoldne ob polu 9. uri v telovadnici II. mestne deške šole ob Cojzovi cesti v Ljubljani. Vzored: 1. Predsednikov nagovor. 2. Tajnikovo poročilo. 3. Blagajnikovo poročilo. 4. Poročila računskih preglednikov. 5. Volitev 9 odbornikov. (Funkcijonarje voli odbor sam.) 6. Volitev 3 preglednikov računov. 7. Nasveti.

Odbor.

Goriško.

Odbor tolminskega učiteljskega društva javlja, da je sedež odbora v Kobaridu.

Vestnik.

Učiteljski konvikt. Učiteljstvo kranjskega okraja zložilo ob letošnji okrajni učiteljski konferenci 15 K; g. Peter Mayer, posestnik in gostilničar v Kranju na knj. kr. podr. št. 16 daroval 16 K; g. M. Potočnik, nadučitelj v Sori, na knj. kr. podr. nabral 5 K; trdka Fr. Ks. Souvan v Ljubljani 26.92 K; trdka Gričar & Mejač v Ljubljani 23 K. — G. A. Aškerc namesto vstopnice k abiturjentskemu koncertu 2 K.

Nova okrajna šolska nadzornika. Naučni minister je imenoval Ferdinanda Kalingerja, nadučitelja v Toplicah, za provizoričnega okrajnega šolskega nadzornika za kranjski in radovljški okraj (izvzeta je nemška šola v Beli peči) in Jožefa Turka nadučitelja v Dolenjem Logatcu, za provizoričnega okrajnega šolskega nadzornika za slovenske utrakviskične šole v novomeškem, črnomeljskem in kočevskem okraju, oba za ostalo dobo tekoče funkcijske perijode. — Oba nova nadzornika opozarjamo na članek, ki smo ga priobčili v svojem listu že l. 1901. v 10. številki.

Pomanjkanje učiteljev na Kranjskem. Za novo ustanovljeno in pred kratkim razpisano učiteljsko mesto v Rakitni se ni oglasil noben prosilec.

Vseslovanska razstava v Petrogradu. „Dniwnik Warszawski“ poroča o vseslovanski razstavi sledeče: Vseslovanska razstava, ki se je imela vršiti l. 1904. v Petrogradu je odnešena do l. 1906., in sicer radi tega, ker je Rusija sklenila kolikor mogoče obilno in sijajno sodelovati na tej razstavi. Rusija ima v prvi vrsti pred okom kulturne smotre, trgovske osnove so šele na drugem mestu. Čehi pa želijo predvsem izboljšati svoje trgovinske zveze. Od češke strani se je pisalo pristojnemu odboru v Petrograd, da je industrija na Češkem ravno tako razvita kakor v Nemčiji in da je za Čeha od največjega interesa, da najdejo v Rusiji skladišča za svoje izdelke. Rusija nima razloga dajati prednosti nemškemu izdelkom Čehi gredo že tako daleč, da sedaj nabirajo denar, da se bo moglo kmalu pričeti s pripravljalnimi deli za zgradnjo kanala, ki bo spajal Vltavo in Dunav. Čehi nameravajo namreč vso svojo trgovino pošiljati po tem kanalu do Črnega morja, a ne kakor sedaj, preko Hamburga. Do sedaj je v to svrhu nabranih že en milijon kron, in izjavljajo da se nabere v kratkem času še toliko, ako bo to potrebno. Tudi pruski in avstrijski Poljaki bodo sodelovali na vseslovanski razstavi v Petrogradu, ako bo ista službena, kar tudi bo.

Koliko stane vzgoja dečka do moža. Neki angleški list je izračunal, da izda navaden delavec prvo leto za hrano in obleko moškega otroka 150 mark, drugo leto 165 mark, tretje leto 180 mark, četrto leto 195 mark. Delavec je do tedaj izdal za svojega otroka 6070 mark. Imovitejši stanovi izdadó za vzgojo seveda mnogo več. Tako izda n. pr. angleški duhovnik za svojega otroka moškega spola do polnoletnosti 30.000 mark. Iz splošnega narodno-gospodarskega stališča pomeni torej veliko izgubo, ako otrok umrje, ko je postal že polnoleten, ali pa ako se izseli.

Papige uče v Londonu posebni „profesorji“ govoriti razne jezike. Ti „profesorji“ dobivajo za nekoliko ur pouka po 10 šilingov (1 šil. = 1 K 20 h) in nauče v 2 do 3 mesecih